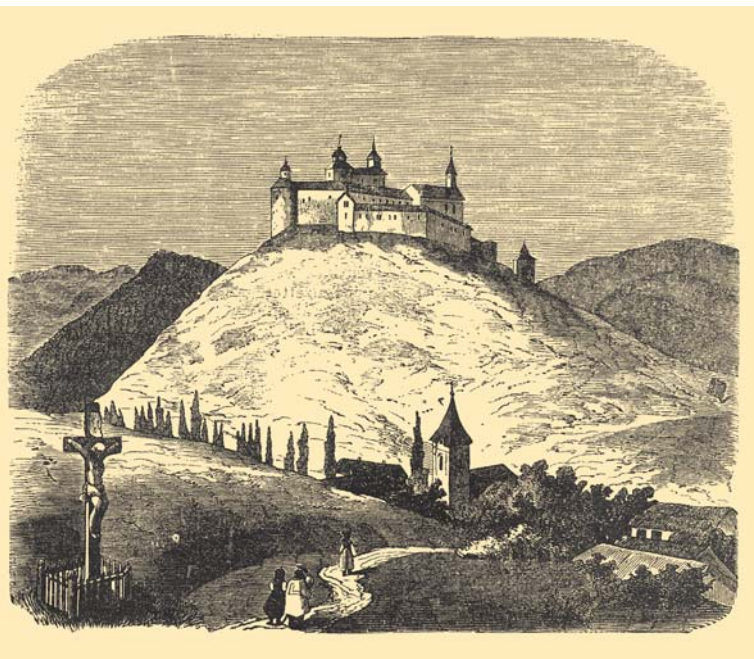

História blízkeho okolia

Starobylá obec Krásnohorská Dlhá Lúka leží pod severným úpäťm Silickej planiny pri sútoku Pačianskeho potoka s Čremošnou. Obyvatelia sú prevažne katolíci maďarskej

Hrad Krásna Hôrka a obec úzko spolu súvisia od svojho vzniku.
Rytina: Hekenaszt Gusztáv

národnosti. Na severovýchode hraničí chotár obce s Krásnohorským Podhradím a Lipovníkom, juhovýchodne s Hrušovom, južne sa nachádza Silica a západne Jovice. Vznik obce je časovo zhodný so začatím výstavby hradu Krásna Hôrka a za svoj pôvod vďačí rodine Bebekovcov. Z názvu obce je pravdepodobná hypotéza, že na mieste usadlosti sa nachádzala panská lúka, neskôr majer, ktorý sa rozvinul na obec. Predstavenstvo obce v hlásení z roku 1864 spomína, že po celej dĺžke chotára, tiahnuceho sa pod Silickou planinou, sa nachádza úzka, do značnej dĺžky sa rozprestierajúca lúka. Pravdepodobne dostala obec meno podľa tejto dlhej lúky, ktorá sa tiahla popri potoku Čremošná od Jovic.

Najstaršie písomné v súčasnosti známe pamiatky sú zo 14. storočia. Prvýkrát spomínajú obec v roku 1338 najprv ako Hoziueth, Huzzyveth, Hozzyureth, Hwzzwreth, Huzzywreth, Hozywreth, ale už v 17. storočí sa spomína ako Krasznahorka Hosszúrét. Tento názov v roku 1907 uhorské ministerstvo vnútra zmenilo na Várhosszúrét. V roku 1919 dostala slovenský názov Zámocká Dlhá Lúka a v roku 1928 dnešný názov Krásnohorská Dlhá Lúka. Maďarský názov je dodnes Várhosszúrét.

Obyvateľstvo obce veľmi trpelo za viacnásobného tureckého plienenia v 16. storočí. Pod turecké jarmo sa obec

dostala r. 1566. V nasledujúcom roku a potom 1. 2. 1570 Turci obec vyplienili a vypálili. V roku 1725 zúrila v obci morová epidémia, ktorú prežili len 12 roľníci a dvaja želiari.

Obec patrila ku krásnohorskému panstvu, a tak sa dostala aj do područia Andrásyovcov. Po rozdelení rodiny na dve vetvy obec pripadla dlholúcko-monockej vetve a jej prvým pánom sa stal generál Juraj Andrásy II. Po zásahu hradu bleskom sa rodina presťahovala do Krásnohorskej Dlhej Lúky, kde mala svoj starý kaštieľ. Tu vychovala Mária Festetichová svojho jediného syna Juraja a tu sa 19. novembra 1835 narodil aj Dionýz Andrásy, Jurajov syn.

Kaštieľ je situovaný v severnej časti obce na pravom brehu Pačianskeho potoka. Objekt v tvare U vyrástol na mieste starého malého kaštieľa, postaveného pravdepodobne Jurajom III. alebo Štefanom III. v 18. storočí.

Jurajovi Andrásymu sa aj tento kaštieľ zdal tesným, najmä po tom, čo sa doň nastalo presťahoval z hradu. Z toho dôvodu kaštieľ rozšíril predĺžením k ceste situovaného južného krídla. Toto krídlo sa neskôr stalo školou obce vrátane kancelárie učiteľa. Po smrti Juraja Andrásyho kaštieľ už obývaný nebol. Zariadenie kaštieľa však ostalo na pôvodnom mieste a až začiatkom minulého storočia bol nábytok presťahovaný do správcovského domu v Krásnej Hôrke, kde sa po smrti svojej manželky zdržiaval Dionýz Andrásy. Až po smrti Dionýza v r. 1913 previezli zariadenie dediči sčasti do Krásnej Hôrky a sčasti na hrad. Časom však budova prešla viacerými zmenami. V roku 1936 majiteľ kaštieľa Ľudovít Maldeghem predal južné krídlo kaštieľa cirkevnej obci s cieľom zriadenia školy.

Juraj a Dionýz Andrásyovci

Je vhodné trochu sa pristaviť pri osobnostiach Juraja a jeho syna Dionýza, na ktorých sa v povedomí generácií 20. a 21. storočia nespomína s patričnou úctou. Juraja Andrásyho považovali v čase jeho mladosti za najkrajšieho muža v štáte. Z jeho rétoriky, zovňajšku, ako aj z jeho správania vyžarovala mimoriadna ušľachtilá jednoduchosť, ale veľkopanská nadradenosť mu bola taktiež vlastná. Bol poslancom Turnianskej župy a bol viackrát poctený priazňou panovníka. Od roku 1861 po rakúsko-uhorskom vyrovaní zastával funkciu župana. Jeho veľkou zásluhou bolo založenie povestnej Drnavskej železiarne. Jurajova takmer polstoročná činnosť sa kryje s rozvojom Gemerskej župy. Lesníctvo a ovčiarstvo dosahovalo tiež bezkonkurenčnú úroveň. Ako jeden z prvých zaviedol ohrev vstupujúceho vzduchu do hutníckych zariadení vo svojej železiarni. Zvlášť významné sú jeho písomné práce z oblasti baníckej a hutníckej problematiky.

S obľubou sa zdržiaval vo svojom sídle v Krásnohorskej Dlhej Lúke, ktoré však po kossúthovskom povstaní za nezávislosť Maďarska osirelo. Prízemná budova postavená

Gróf Dionýz Andrassy

v tvare U je vzorom starej maďarskej kúrie. „Koшатé koruny stromov sa skláňajú nad budovou, šuška-júc o veľkolepom rušnom živote, ktorý v čase grófa Juraja videli múry dlholúcke.“ V tomto zmysle píše o ňom Samuel Borovszky v monografii Gemerskej župy na prelome 19. a 20. storočia. Miestna pamätníčka si ešte živo spomína na nádherné vysoké gaštany, ktoré lemovali

cestu vedúcu od kaštieľa po kostol, po ktorej sa gróf prechádzal. Objekt starého kaštieľa aj teraz stojí, ale je až na nepoznanie zmenený. Budova, pôvodne tvoriaca jeden ucelený objekt, je toho času rozdelená. Je veľkou škodou, že pri prestavbe budovy sa nezohľadnil jej charakter historickej pamiatky.

Súvislosť budovy s rodinou Andrassyovcov pripomína už len mramorová tabuľa a spomienky starých ľudí z obce. Podľa svedectva mramorovej tabule sa v tomto kaštieli narodil gróf Dionýz Andrassy, „najväčší humanista všetkých čias, s ušľachtilým srdcom.“ Videli v ňom dôstojného potomka znamenitého otca, ale s úplne inými vlastnosťami. Priamočiary mládenec s ušľachtilým srdcom, inklinu-

Grófka Franciska Andrassyová

júci ku krásnej literatúre a k výtvarnému umeniu, si nevedel nikdy predstaviť svoju životnú dráhu ako politik. Nepáčila sa mu politická kariéra, plná nevraživosti a pretvárdy. Jeho túžbou bolo zužitkovať svoje schopnosti v domácom prostredí, hlavne v hospodárskej oblasti. Nadarmo ho poslal otec do Viedne, diplomatom sa nikdy nestal. Zoznámil sa však s milou devou, ktorá mala pochopenie pre zádušnú dušu mládenca. Vstupom do manželského zväzku položil základy najideálnejšieho spoložitia dvoch spriaznených duší. „Gróf Dionýz Andrassy a grófka Franciska, tieto dve mená božská prozreteľnosť spojila spoločným putom.“ Aj keď doma nie veľmi poznali grófkou, o to viac spoznali jej dobrotu a dobročinnosť. Bolo by veľmi ťažké vymenovať, koľko prostriedkov vynaložil gróf Dionýz s manželkou na pomoc kultúre, na cirkevnú, ako aj svetskú osvetu. Oplatí sa porovnať ich činy s dnešnými úspešnými podnikateľmi, ktovie koľkí by vykonali to isté?

Kostol a škola

Obe inštitúcie mali rozhodujúci vplyv na spoločenstvo obce. Našťastie v Krásnohorskej Dlhej Lúke tieto pretrvali dodnes. O výstavbu dvojvežového rímskokatolíckeho kostola sa tiež zaslúžila rodina Andrassyovcov. Postavený bol v roku 1754 v barokovom slohu. V roku 1782 bol kostol upravený a v roku 1895 ho dal Dionýz Andrassy prestavať v dobovom štýle a doplniť gotickými prvkami. Vo veži bližšej k obci sa nachádzajú zvony, ktoré tu boli inštalované v roku 1924. Z nich je stredný zvon pôvodný, veľký a malý zvon sú novšie a nahradili dva zvony, ktoré boli demontované a odvezené počas 1. svetovej vojny. Zvučný organ je výrobkom firmy Rieger. Patrónom kostola je svätý Juraj. 24. apríla, v deň svätého Juraja, sa koná v kostole svätá omša a prvú nedeľu po svätom Jurajovi odpust. Patróna kostola si zrejme zvolili jeho dobrodinci, pretože z Andrassyovcov boli piati nositeľmi mena Juraj. Niekedy po omši prešli veriaci ku kaplnke svätého Jána Nepomuckého. Z dreva vyrezávaná socha mučeníka pochádza z roku 1776, takisto ako sochy v kostole, a sú pravdepodobne dielom toho istého majstra. V súčasnosti sa socha v kaplnke nenachádza. Našťastie ju nepostihol osud podobných sôch z okolia, ktoré boli odcudzené. Soška z Dlhej Lúky sa síce počas vojny poškodila, podarilo sa ju však zachrániť. Teraz čaká na to, aby sa mohla vrátiť na svoje pôvodné miesto. V kronike obce v roku 1900 sa píše, že v chotárnej časti Buzgó stála jednoduchá drevená kaplnka na pamiatku zjavenia sa Panny Márie dvom dievčatám. Podľa pisateľa kroniky existovala aj staršia kaplnka, ktorá vyhorela a v roku 1748 bola znovu vysvätená. V roku 1895 dal kaplnku úplne prestavať Dionýz Andrassy. Odkiaľ zobral kronikár tieto údaje, nie je známe. Podľa miestnej pamätníčky videli dve dievčatá svetelný lúč vychádzajúci z prameňa v roku 1880. Je možné, že miesto tejto udalosti si uctili obyvatelia postavením drevenej kaplnky s obrazom

Pamätná tabuľa na budove školy - bývalý kaštieľ Andrassyovcov. Foto: Á. Kovács

Drevená socha svätého Jána Nepomuckého.
Foto: Á. Kovács

Panny Márie. Pravdepodobne túto kaplnku dal Dionýz Andrassy v roku 1895 prestavať.

V 30. rokoch 20. storočia bol častým návštevníkom obce farár z Úhornej, možno aj preto, že sa do počul o zázraku. On naviedol ľudí, aby na mieste zjavenia postavili kaplnku. Obyvatelia obce prácou a peniazmi prispeli na jej výstavbu. A tak vznikla v rokoch 1937 - 1938 nová kaplnka Buzgó vo forme akéhosi jaskynného portálu. Od jej vzniku vždy v prvú nedeľu po 15. auguste organizujú miestni veriaci odpust s procesiou. Do súčasnej podoby kaplnku aj s jej okolím prestavoval miestny umelecký rezbár Štefan Ulman ml. so svojimi spolupracovníkmi v roku 2000.

Najstaršia kaplnka stála na kopci Szemere ukrytá v tieni obrovského buka. Bol v nej svätý obraz, podľa ktorého toto miesto nazývali aj Obrázkom. Pravdepodobne sa rozpadla po tom, čo vyrúbali buk, ktorý ju chránil. Ďalšia kaplnka sa nachádzala vedľa križovatky chodníka s cestou na konci Dlholúckeho závozu. Tu si mohol pocestný oddýchnuť po namáhavom výstupe na planinu. Táto kaplnka stála medzi štyrmi lipami, ktoré tu rastú dodnes. Kaplnka je už od nepamäti v ruinách a len hromada kameňa pripomína jej pamiatku.

Prvá škola v obci vznikla v roku 1820. Na školské účely budovu poskytla manželka Štefana Andrassyho a stála oproti kaštielu na náprotivnom brehu potoka. Učiteľský byt sa takisto nachádzal v objekte školy. Čoskoro pre veľký počet žiakov a pre nevhodnosť budovy na školské účely sa muselo pristúpiť k výstavbe novej školy. Túto postavili v roku 1871 na voľnom pozemku oproti kostolu. Stavebné náklady znášalo panstvo. Na začiatku 20. storočia sa počet žiakov pohyboval medzi 90 až 100. Z toho dôvodu Dionýz Andrassy dal pristaviť k starej budove novú učebňu. Štátny školský

Rekonštruovaný areál kaplnky Buzgó.

Foto: V. Cílek

inšpektorát naliehal na školskú správu zabezpečiť ďalšieho učiteľa, čo bolo zrealizované 1. 9. 1929. Tiež bolo potrebné postarať sa o učiteľský byt. Nakoniec na tieto účely panstvo prepustilo dve miestnosti v kaštieli. V roku 1936 sa podarilo prevádzkovateľovi školy odkúpiť od grófa Ľudovíta Maldeghema objekt školy aj so záhradou. Miestnosť medzi dvoma učebňami bola kabinetom a súčasne aj kanceláriou riaditeľa. Koncom toho istého roka sa dokončila výstavba učiteľského bytu v zadnej časti budovy. V druhej učebni, ktorá bola po prestavbe zariadená novým zariadením, sa začalo s výučbou v marci roku 1939.

Učiteľ Jozef Balázs

Jeho meno sa zachovalo v histórii obce. Svojou oddanou pracovitosťou zanechal v obci trvalú stopu. Narodil sa 12. 4. 1897 v Krásnohorskej Dlhej Lúke. Svoju učiteľskú dráhu začal v Lipovníku a po troch rokoch prešiel na uvoľnené učiteľské miesto, ktoré mu ponúkla školská správa. Jeho zásluhou školu odkúpili a zrekonštruovali. Ako predseda spotrebného družstva sa zaslúžil aj o obnovu obchodných priestorov v obci. V roku 1928 sa pričínal aj o výstavbu kultúrneho domu, ktorý bol prvým v širokom okolí. Jeho precízna práca sa prejavila aj vo vedení obecnej kroniky, v ktorej je množstvo hodnotných záznamov.

Hostinec Buzgó

Takto nazývajú domáci areál miestneho hostinca, s pekne rezbársky spracovaným interiérom a exteriérom. Hostinec je súčasťou dominantou obce. Už koncom roku 1800 táto budova slúžila ako hostinec. K tejto samostatne stojacej budove bol v roku 1928 prístavený kultúrny dom. Súčasnú umelecky vyrezávané stĺporadia, drevené lavice, ako aj celé vnútorné zariadenie vznikli v období rokov 1996 až 1998 vďaka šikovným rukám miestnych rezbárov.

Vodný mlyn

Za pozornosť stojí aj vodný mlyn, ktorý sa nachádza juhovýchodne od obce na úpätí Silickej planiny. Pôvodný mlyn bol vo vlastníctve zemepána aj s prislúchajúcim pozemkom a vodným náhonom. Poháňala ho vodná sila vyvierajúcej Buzgó a potoka Čremošná, ktorý bol vzdutý hrádzou a cez mlynský náhon dlhý 1 km voda pritekala na vodné kolesá. Vody vyvierajúcej Buzgó aj pri najnižších teplotách len zriedkakedy zamrzajú, a tak mlyn bol schopný prevádzky aj v zime. Mlyn mal dve kolesá s horným prívodom vody. Väčšie koleso poháňalo mlecie zariadenie a menšie bolo využívané na pohon trepačky ľanu (valchy).

V roku 1919 pre nedostatok petroleja občania nemali čím svietiť. Preto založili združenie, ktoré sa rozhodlo

problém riešiť elektrifikáciou obce. V mlyne nainštalovali dynamo, ktoré poháňalo jedno z mlynských koles. Svojím výkonom bolo schopné rozsvietiť asi 100 žiaroviek. Pre nekvalitné rozvody žiarovky svietili iba slabo. Po piatich rokoch prevádzky sa združenie rozpadlo a celé zariadenie elektrárne aj s rozvodmi predali. Onedlho nato mlyn spustol. Použiteľný materiál panstvo odviezlo, a tak z mlyna

Vnútorné zariadenie vodného mlyna je ešte v dobrom stave.

Foto: V. Cílek

ostali iba základy. Pozemok, na ktorom stál mlyn, aj s vodným náhonom odkúpil Pavol Varga, mlynár z Rožňavy. Na tom istom mieste vybudoval v roku 1932 nový mlyn, ktorý tu stojí dodnes. Tento mlyn by mohol byť ďalšou zaujímavosťou obce, keby si niekto dal tú námahu a obnovil jeho zariadenie, ktoré je dodnes v dobrom stave.